

AB – 15 ülkelerinde kadın emeğinin gelir elastikiyeti ve Türkiye: değerlendirmeler – ekonometrik uygulamalar

Murat Çiftçi*

Özet

Bütün dünyada kadın çalışanlar erkeklerden daha düşük gelir elde etmektedir. Bu gelir farklılığı ise kadınların çalışma eğilimlerini azaltmaktadır. AB 15 ülkeleri için yapılan ekonometrik uygulamada, erkek ve kadın çalışanlar arasındaki gelir farklılığının işgücüne katılma eğilimini etkilediği sonucuna varılmıştır. Ayrıca regresyonda öngörü analizi sonucunda da Türkiye’ de kadın çalışanların AB – 15 ülkelerinden ücret elastikiyetinin daha düşük olduğu sonucuna varılmıştır.

Anahtar kelimeler: Çalışma iktisadı ve iktisadi demografi, sosyal politika, kalkınma iktisadı, ekonometri, negatif cinsiyet ayrımcılığı, Avrupa Birliği, kadın çalışanlar.

Jel Sınıflaması: J1, O1, C01.

In EU – 15 countries, elasticity of income at female labors and Turkey: Critics – econometric analysis

Abstract

All of the world, female employees earned money less than male. This revenue different between male and female cause to decrease working tendency of them. At an econometric analysis applied for EU – 15 countries, it is concluded that revenue level of difference between male and female effect rate of economic activity at female. Besides, as a result of estimation analysis in basic regression, it is concluded that elasticity of women labours income in Turkey is less than ones.

Key words: Labor economics and economic demography, social policy, development economics, econometrics, negative sexual discrimination, European Union, female labor.

Jel Classification: J1, O1, C01.

* İstanbul Üniversitesi, Doktorant, MA, MA, MA, BA. muraticiftci77@yahoo.com.

Giriş

Çalışma eğilimi göstergesi olarak aktif nüfus içerisinde (15-64 yaş grubu) çalışanların yüzdesel ağırlığını ifade eden işgücüne katılma oranını (İKO) almak mümkündür. Gelir olanağının söz konusu çalışma eğilimi üzerine etkisi olduğu teorik olarak bilinen bir gerçektir. Ancak modellemelerde yapılan çok ciddi yanlışlar mevcuttur.

Öncelikle belirtmeliyiz ki işsizlik oranı ya da sayısı ile ücret arasında kurulan modellerin ciddi geçerliliği bulunmamaktadır. Çünkü oluşturulacak zaman serilerinde ücretlerin volatilitésinin işsizlik oranından çok daha yüksek olduğu bir gerçektir. İkinci olarak da işsizlikte ücretle kurulacak modellemede sadece çalışanların gelire duyarlılığı test edilemez. Neticede iş, işveren ile işçi arasında yapılan çift taraflı akitle gerçekleşir. Diğer bir deyişle böyle bir model işverenlerin etkisinden arındırılarak sadece çalışanların gelire duyarlılığını gösterme kabiliyetine erişemez.

Kesit verilerle yapılacak uygulamalarda da aynı sorun mevcuttur. Üstelik hem işsizlik oranları hem de gelir olanakları açısından ülkeler arasında ciddi heterojenite mevcuttur. Bu da kıyaslama yapmayı neredeyse olanaksız kılar. Dolayısıyla da çalışanların gelir elastikiyetini ölçmek klasik metodlarla olanaksızdır.

Kesit verilerde ülke veri değerlerinin homojenleştirilmesi konusunda günümüze kadar dikkatlerden kaçan önemli bir gösterge, kadınların işgücüne katılım oranlarıyla, kadınların erkeklerin gelir düzeyinin yüzdesi olarak gelir elde etme düzeyleri olmuştur. Özellikle kadınların erkeklerin yüzdesi olarak gelir olanağı, parasal olarak seviye ne olursa olsun söz konusu ülke gerçeğine göre gerçekleşen gelirden bağımsız veri yaratımı anlamını taşımaktadır. Somutlaştırmak gerekirse; Lüksemburg' ta elde edilen yıllık gelir düzeyi ülkemizden on kat olabilir. Bir Sahra altı Afrika ülkesindeki düzeyin birkaç yüz katına ulaşabilir. Ancak kadınların gelir elde etme düzeyleri erkeklere indekslenirse, söz konusu heterojen yapı bütünüyle ortadan kalkacaktır. Böylece de geniş kitleler homojenleştirilebilecektir. Ayrıca ülkelerin nüfus farklılıkları, yine ülkeler arasında çok ciddi bir heterojenite anlamını taşıyacaktır. Halbuki işgücüne katılım oranı, bu sorunu da aşmayı mümkün kılacaktır.

Yine de emeğin gelir elastikiyetinin ölçülmesinde tüm dünyayı esas alan bir uygulamaya gitmek yerinde olmaz. AB veya OECD gibi belirli mekan kısıtındaki ülke bütününe ele alınması daha sağlıklı sonuçları beraberinde getirecektir. Çünkü ülkeleri gruplandırmadan yapılacak analizlerde, birbirine yakın gelir düzeyinde olanlar birbirine yakın

İKO' ya sahiptirler ve böyle bir yapıda anlamlı, temsili, tanımlama hatasının bulunmadığı, sabit varyans varsayımının sağlandığı mükemmel bir regresyon modeli bile suni gerçekleşmiş olabilir. Bu sebeple birbirine yakın ülke gruplarında ki bu çalışmada AB – 15 ülke grubu uygulama için örneklem sahası olarak alınmıştır – bu uygulamanın yapılması gerekir.

Kadın emeğinin gelir elastikiyeti konusunun ele alındığı bu çalışmada ilk olarak kadın istihdamının ve kadın – erkek gelir adaletsizliğinin tarihsel gelişimini ana hatlarıyla inceleyelim.

Piyasa ekonomisinin kurumsallaşması sürecinde kadın istihdamının tarihsel gelişimi

Kadının çalışma hayatına katılması enformel olarak esas itibarıyla insanlık tarihi kadar eskidir. Tarlada, bağda, bahçede kadınlar en az erkekler kadar çalışmışlardır. Ancak burada esas kilit nokta, üretim ilişkileri ve sosyo-ekonomik yaşamda yaşanan büyük dönüşümün beraberinde getirdiği yenilik çerçevesinde kadının gerçekleştirdiği faaliyetlerin iş kapsamında ele alınarak değerlendirilmesidir. Şöyle ki:

Pre-kapitalist dönemde bağ - bahçe vs. gerçekleşen iktisadi faaliyetler büyük ölçüde geçimlik ekonomi kuralları çerçevesinde ev veya yakın çevrenin ihtiyaçlarını karşılamaya yönelik gerçekleştiriliyordu. Şehirlerse tarımsal üretimden sağlanan artık ürünle beslenmek zorunda olduklarından son derece sınırlı bir kapsama sahiptiler.

Söz konusu dönemde her ne kadar 2500 yıllık tarihi geçmişi olsa da para kırsal kesimde bir takas aracı olarak yaygınlığa sahip değildi. Bunda elbette değerli maden arzının sınırlılığı ve üretimin pazara yönelik olarak büyük cesamete ulaşamaması etkiliydi. Dolayısıyla da temel üretici birim olan aile ki bilindiği üzere ekonomi kavramının etimolojik anlamı da ev idaresidir – içinde fertlerin katma değerlerinin bir iktisadi değer tanımı bulunmamaktaydı. Daha açık tabirle, temel üretim birimi olan aile içinde kadın, erkek, çocuk tüm bireylerin emekleri kullanılmakla beraber, söz konusu faaliyetlerin günümüzdeki ücret benzeri bir karşılığı yoktu. Para yerine de ağırlıklı olarak trampa (:takas) kullanılıyordu.

Piyasa ekonomisinin kurumsallaşma süreciyle beraber kentler ağırlık kazandı ve kent ekonomisi olarak tanımlamanın çok da yanlış olmayacağı tarım dışı ekonomik faaliyetlerde ciddi bir artış yaşandı. Coğrafi keşifler ertesinde değerli maden arzında yaşanan genişlemeyle paralel olarak kaydi parada da daha yüksek oranlı artışın yaşanması ve banknot rejimine geçilmesi ertesinde de trampa ekonomisi yerini günümüzdeki anlamıyla para ekonomisine

Çiftçi, M. (2010). AB – 15 ülkelerinde kadın emeğinin gelir elastikiyeti ve Türkiye: değerlendirmeler – ekonometrik uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

bıraktı ve iktisadi faaliyetlerin değeri de parayla ölçülür oldu. Bu çerçevede de ücret, günümüzdeki anlamıyla parayla ölçülen ve iki üretim faktöründen birisini teşkil eden emeğin metasal değeri konumuna erişti. Birinci dünya savaşına kadar kadınların bu çerçevede üretim faktörü olarak değerlendirilmesi geniş alanlara yayılamadı. Yine de birinci dünya savaşına kadar modern anlamda ücretle çalışan işgücü olarak kadınların bütünüyle emek piyasalarında olmadığını savunmak eksik olur. Özellikle değerlendirmelerde yapılması gereken birinci tespit, ülkelerin mevzu dönemdeki piyasa ekonomisinin kurumsallaşmışlık düzeyine ne kadar sahip oldukları ve bu çerçevede tarım – dışı iktisadi faaliyetlerin gerçekleştirildiği kent ekonomisinin ne denli ağırlığa ulaştığının tespit zorunluluğudur. Günümüzde dahi tarımın temel üretim unsuru olarak ulusal ekonomik üretimde dominant olduğu pek çok ülkede, kadınların aktif olarak üretim faktörü olma özelliklerinin yoğunluğuna karşılık, yardımcı aile efradı şeklinde tanımlarıyla paralel olarak klasik ücretlendirilme uygulamasından mahrum oldukları düşünüldüğünde, 100-200 yıl öncesini değerlendirirken Batı için dahi son derece dikkatli olmak gerekir.

Konunun önemini vurgulamak maksadıyla global dönemsel karşılaştırmalara gidilsin:

Tablo 1: Dünya sanayi üretimi, 1750 – 1938 (dünya sanayi üretiminin toplamı olarak)				
Yıllar	Hindistan	Çin	Diğer doğu	Batı
1750	24,5	32,8	15,7	27,0
1800	19,7	33,3	14,7	32,3
1830	17,6	29,8	13,3	39,5
1880	2,8	12,5	5,6	79,1
1913	1,4	3,6	2,5	92,5
1938	2,4	3,1	1,7	92,8

Kaynak:
David CLINGINGSMITH, Jeffrey G. WILLIAMSON (2005), *India's Deindustrialization in the 18th and 19th Centuries*, Cambridge: Harvard University,, s.34.

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere Avrupa'nın tarım dışı global üretim içerisindeki ağırlığında yaşanan yükseliş, esas itibarıyla 1830-1880 aralığında gerçekleşmiştir. Dolayısıyla sanayi inkılabıyla yapılan 18. yüzyılın ikinci yarısından itibaren mevzu bölgenin global çapta dominant konuma eriştiği yönünde yapılagelen değerlendirmelerin herhangi bir hükmü bulunmamaktadır.

Avrupa'da çoğu ikinci yarısında olmak üzere 19. yüzyıl boyunca milli gelirden 5 katlık artışın yaşandığı bilinmektedir (Molle, 1990: 38). Kent ekonomisi olarak tanımlanabilecek olan tarım dışı üretimde yaşanan (sanayi merkezli) artışla paralel olarak da İngiltere özeline

Çiftçi, M. (2010). AB – 15 ülkelerinde kadın emeğinin gelir elastikiyeti ve Türkiye: değerlendirmeler – ekonometrik uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

bakıldığında 1801 – 1901 periyodunda nüfusun 10 milyondan 37 milyona sızdığı ve şehirli nüfusun toplam nüfus içindeki ağırlığının dörtte üçe ulaştığı görülmektedir (Stewart, 1969: 346).

Ücretler özelinde bakıldığında doğuyla kopuşun 20. yüzyıl başında dahi tam anlamıyla gerçekleşmediği sonucuyla karşılaşılmaktadır. Aşağıdaki tabloda ilgili istatistik veriler karşılaştırmalı olarak sunulmaktadır.

Tablo 2: 1860-1909 döneminde İngiltere ve Yakınoğu’da Vasıflı – vasıfsız reel işçi ücretleri karşılaştırması (sterlin – 1900 yılı)				
Kentler	Vasıfsız işgücü		Vasıflı işgücü	
	1860-69	1900-1909	1860-69	1900-1909
İstanbul, Türkiye	0,07	0,075	0,155	0,195
Şam ve Halep, Suriye	0,05	0,10	0,10	0,22
Beyrut, Lübnan	0,05	...	0,11	...
Kahire, Mısır	0,05	0,06	0,14	0,17
İran	0,02	0,03	0,08	0,10
Musul, Irak	0,04	...	0,09	...
Bulgaristan	0,05	0,08	...	0,12
Romanya	0,06	0,09	0,09	0,11
Yunanistan	0,08	0,12	0,12	0,16
Güney İngiltere	0,14	0,23	0,23	0,33
Kaynak: Şevket PAMUK (2006), “Estimating Economic Growth in the Middle East since 1820”, <i>The Journal of Economic History</i> , Vol. 66, No. 3 (September 2006), s. 821.				

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere gerek 1869’da ve gerekse de 1909’da İngiltere’deki vasıflı işçi ücretleriyle İstanbul’daki vasıflı işçi ücretleri arasında son derece düşük farklılık mevcuttur. Ülkelerin gelir düzeyleri açısından bakıldığında da günümüzdeki uçurumun 20. yüzyılın başında dahi olmadığı açıkça görülecektir.

Kadınların birinci dünya savaşının hemen öncesindeki dönemde ücretli olarak çalışma durumlarında İngiltere’yi, ABD’ yi ve kısmen de Fransa’yı baz almak, mevzu dönemin en kurumsallaşmış piyasa ekonomisine sahiyetleri nedeniyle çok daha temsili olacaktır.

Tilly ve Scott’a dayanarak Giddens’in ifade ettiği üzere; 1911’e gelindiğinde bile imalat sanayinde çalışan kadınların oranı, tekstil üretimi dışında oldukça düşük olarak gerçekleşmekteydi. 1911’de çalışan kadınların çoğu ev işlerinde ya da başka kişisel hizmetlerde çalışıyordu. Geliri görece yüksek olan çalışan kadınların %33’ü hizmetçiydi, %16 kadarı evde biçki-dikişle uğraşıyordu ve yaklaşık %20’si de dokuma fabrikalarında çalışmaktaydı. Çalışma daha çok evlilik öncesinde yoğun ve evlilik ertesinde kadınlar işten ayrılıyordu. Yine 1911’de Britanya’da bekar kadınların %70’i çalışırken evli kadınların sadece %10’u çalışıyordu. Çalıştıkları işyerlerindeki pozisyonları itibarıyla bakıldığında

Çiftçi, M. (2010). AB – 15 ülkelerinde kadın emeğinin gelir elastikiyeti ve Türkiye: değerlendirmeler – ekonometrik uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

kadınlar en alt kademelerde çalışmaktaydılar ve mesleklerinde erkeklere tamamıyla açık olan yükselme fırsatları, kadınlar için neredeyse tamamıyla kapalıydı. O dönemde “Clerk” adı verilen meslekteki ileri gelenler içerisinde kadınların ağırlığı 19. yüzyılın ortasında %1’i geçmiyordu (Giddens, 1998: 118-119).

Daha öncede vurgulandığı üzere kadınların tarımdışı sektörlerdeki modern işgücü piyasalarına katılımlarında birinci dünya savaşı bir dönüm noktası olmuştur. Esas itibarıyla anlatılmaya çalışıldığı üzere piyasa ekonomisinin kurumsallaşmasının yakın dönemlere kadar günümüzdeki anlamıyla başarısız olması sebebiyle kadınlara yönelik dışlama doğaldı. Birinci dünya savaşı olmasa da kadınlar işgücü piyasasında kademeli olarak ağırlıklarını arttıracaklardı. Ancak birinci dünya savaşı, bu tedrici gelişime yeni bir ivme kazandırmıştır. ABD özeline bakıldığında 1916 – 1919 periyodunda zenci, kadın ve çocukların askeri fabrikalarda istihdam edilme başladığı görülmektedir (Jones, 1999: 176). İngiltere özeline bakıldığında da 1914’ ten itibaren kadınların, fabrikalarda erkeklerin yerini almaya başladığı, savaşın bitimi ertesindeyse mutfaklarına geri dönmeyi reddettikleri görülmektedir (Drucker, 2000: 186).

Kadınların emek piyasasındaki ağırlıklarının artışına karşılık 19. yüzyılda daha henüz piyasada değerli bir ağırlığa sahip olmadıkları zamanki devirlerde olduğu gibi cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığından kurtulamamışlardır. 1961–1972 periyodunda ABD özelindeki durum aşağıdaki tabloda sunulmaktadır.

Tablo 3:			
ABD’nde tamgün çalışan işçilerin cinsiyetlerine göre kazançları			
Yıllar	kadınlar	erkekler	Kadın kazancının erkekleri kazancına oranı (%)
1961	3351 dolar	5644 dolar	59,4
1965	3823 dolar	6375 dolar	60,0
1969	4977 dolar	8227 dolar	60,5
1972	5903 dolar	10202 dolar	57,9
Kaynak:			
Anthony Giddens (1998), <i>Sosyoloji</i> , çev: Ruhi Esengül, İsmail Öğretir, İstanbul: 5. baskı, Birey yayıncılık, s. 120.			

1961- 1972 periyodunda %58–60 aralığında gerçekleşen oran 2004’ e gelindiğinde yine ABD özeli ele alındığında %62,3’e ancak ulaşabilmektedir (UNDP, 2006: 363). Dolayısıyla eşit işe eşit ücret uygulaması, piyasa ekonomisinin en kurumsallaştığı ülkelerde bile gerçekleştirilememektedir. Cinsiyete dayalı ücret ayrımcılığının ülkelere ya da bölgelerden öte global bir sorun olduğu sonucuyla karşılaşılmaktadır.

Ücretlerdeki cinsiyete dayalı ayrımcılığın yüksek olduğu ülkeler derinlemesine incelendiğinde, kadın emeğinin İKO' su da düşük gerçekleşmektedir. Dolayısıyla kadın emeği için gelir elastikiyeti hesaplamak da regresyondaki β_1 katsayısı ile mümkündür. Böyle bir regresyondan da kadın emeğinin erkeklerin yüzdesi olarak gelir elde etme olanaklarına göre İKO' sunun hangi aralıkta gerçekleşeceğini tahmin etmek de mümkündür. Bu çerçevede çalışmada AB 15' in örneklem sahası olarak alındığı bir uygulama gerçekleştirilmiştir. Ancak uygulama öncesinde toplumsal cinsiyet “gender” ve kadın emek arzı artışının önemi üzerine genel durum değerlendirmesi yapılması ihtiyacı duyulmaktadır.

Toplumsal Cinsiyet Algısı ve Kadın Emek Arz Artışının Önemi

Bireyin kadın ya da erkek olarak gösterdiği genetik, fizyolojik ve biyolojik özellikler “cinsiyet (sex)” olarak tanımlanmakta olup toplumsal cinsiyet kavramı ise, kadın ve erkeğin sosyal olarak belirlenen rollerini ve sorumluluklarını ifade etmek için türetilmiştir. Dolayısıyla da toplumsal cinsiyet biyolojik farklılıklardan dolayı değil, kadın ve erkek olarak toplumun bireyleri nasıl gördüğü, nasıl algıladığı, nasıl düşündüğü ve nasıl davranılmasını beklediğini ifade eden çok daha komplike bir anlam taşımaktadır (Akın, 2007: 2). Diğer bir deyişle toplumsal cinsiyet (gender), kadınlarla erkekler arasında toplumsal olarak oluşturulan ve yine toplumsal olarak beklenen farklılıklara gönderme yaparak kullanım alanı bulan bir kavramdır (Toker, 2009: 38). Dolayısıyla da toplumsal cinsiyet kadının toplumda edindiği yeri gösteren toplumdaki statüsünü tanımlamaktadır.

Kadının toplumdaki yerini etkileyen pek çok faktör bulunmaktadır. Bu faktörlerin en önemli ikisi ise; kadının öğrenim durumu ve gelir getiren bir işte çalışma durumudur. Bu iki faktörün etkisi, böylesine tek bir cümleye sığdırılamayacak kadar karmaşık ve belki yüzlerce daha etkenle bağlantılı olmasına karşılık kadın için önemi son derece açık ve nettir. Aldığı öğrenime göre dünya gerçeklerinin farkına varabilen kadın, kendini bu gerçeklerin içerisinde, bazen de merkezinde bir birey olarak bularak değerlendirmeyi başarmaktadır. 46 ülkede yapılan bir araştırmada; ülkede kadınların okur-yazarlık oranının %1 oranında artırılmasının, çocuk ölümlerini önlemede o ülkedeki doktor sayısının %1 artırılmasına göre 3 kat daha fazla etkili olduğu sonucuna varılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere, statüsü yükselen kadın toplumdaki görevlerinin bilinci ile yaşamın birçok alanında toplumun her birimi için adeta bir asansör görevi üstlenebilmektedir. Kadının bir işte çalışması da onu çalışma hayatında bir şeyler üreten, üretmenin hazzını duyan bir birey yapması yanında, ulaştığı yerlerde erkekle

birlikte, saygın bir konuma getirmektedir. Kendi ayakları üzerinde durmak bir yana, ekonomik açıdan bağımsız olması ona başlıca kendi sağlığı, kendi gelişimi, gerektiğinde çocukları ile ilgili kararlarda da özgür olma yetisini kazandırmaktadır. İyi bir öğrenimle bir araya geldiğinde bu güven unsuru kadının statüsünde yükselmeyi de beraberinde getirmektedir (Altun, 2000: 9).

Kadına dair toplumsal cinsiyet algısında sınırlı da olsa ilk olumlu değişme, Reform hareketleri çerçevesinde Puritanizmle başlamış olup, kadının mal-mülk edinme, hak-ve borçlara sahip olma gibi kimi medeni haklara sahip olmaya başlamışlardır. Sanayi devrimi sonrasında kadınların fabrikalarda çalışmaya başlamaları, beraberinde kadınlara yeni haklarında verilmesine yol açmış olup bu dönüşüm sürecinde toplumsal cinsiyet algısında kadının mevcut konumuna karşı en sert anti tezi anarşistler ve sosyalistler tarafından ortaya koyularak, çıkış dönemi için o güne değin tasavvur edilemeyecek radikallikteki tam cinsel serbestliğe kadar savunuma gidilmiştir. Ancak batının çoğu ülkesinde kadının tam anlamda özgürlüğü, 20. yüzyıldaki feminist akımlar sayesinde gelişmiş ve modern anayasa - kanunlar, bu akımların etkisiyle kadınlara seçme-seçilme- eğitim alma – kamu görevlerine atanma gibi akla gelebilecek hemen her konuda erkeklerle eşit haklar sağlamışlardır (Daver, 1968: 121-123.).

Cinsiyete dayalı eşitliğin yasal zemininin günümüz modern devletlerinin hemen hepsinde kurumsallaşmış olmasına karşılık, toplumsal cinsiyet açısından söz konusu eşitliğin sağlandığını savunmak bir hayli güçtür. Çoğu zaman kadınlar, yoksullar arasındaki en yoksul kesim ve temel gereksinimleri karşılanması gereken en büyük grup olarak tanımlanmaktadır (Külahçı, 1984: 431). Ülkemizdeyse kadınlar genelde erkeklerden daha düşük eğitilmiş olup, erken yaşlarda evlenmektedirler. Çoğu zaman ya meslek ve iş olanaklarından tümüyle yoksundurlar, ya da sosyal güvencesiz bir biçimde enformel işlerde (temizlikçi, çocuk bakıcılığı gibi) çalışmaktadırlar. Geleneksel düşünce nedeniyle kamusal yaşama son derece sınırlı düzeyde dahil olabilen kadının toplumsal etkisi ise oldukça düşüktür. Özetle ülkemizde kadının daha çok “bakım veren (anne ve iş olarak bakım veren)” rolü ön plana çıkmaktadır (Çamur-Duyan vd. 2007: 26-27).

Kadınlar çalışma hayatında olsalar bile genel olarak toplumda, cinsiyete dayalı bir iş bölümünün varlığı "doğal" kabul edilmektedir. Kadının doğası gereği, duygusal olduğu kabulü üzerinden bunun edilgen yapıya gerekçe gösterilmesiyle kadınlar, meslek seçimlerinde yetenekleri ve zekasından daha çok evine ve mutfağına zaman ayırabilecek geniş

zamanlarının olması, iyi bir anne ve iyi bir eş olmak için görevlerini yerine getirmeye vakitlerinin kalması ve evinin mutluluğunu sağlayabilmesi gibi faktörleri göz önünde bulundurmamak durumunda kalmaktadırlar (Oktay-Koçoğlu, Asar, 2000: 2).

Toplumun dezavantajlı kesimi içerisinde değerlendirilebilecek olmaları sebebiyle de kadınlar, sosyal politika alanı içerisinde değerlendirilebilmektedir. Bu çerçevede Batıda, kadın çalışmalarının kurumsallaşması ise; kadınlar hakkında yapılacak araştırma ve çalışmaların kadınların yaşamları üzerinde olumlu etkiler yapacağına olan inançla; kadınların görünür kılınması, sesinin duyulması ve bugüne kadar kadınların dışında bırakıldığı alanlardaki deneyimlerinin açığa çıkarılması amacıyla başlatılmış olup üniversite düzeyinde ilk kez 1977'de Amerika Birleşik Devletleri'nde (ABD) kadın araştırmaları ve çalışmaları bölümlerinin açılmasıyla hızlı bir gelişim göstermiştir. Toplumsal cinsiyet çalışmaları ve araştırmaları kategorisi de daha çok 1980'lerde kullanılmaya başlanmıştır (Çilingiroğlu, 2001: 5).

Akademik sahadaki odaklanmayla eş zamanlı olarak kadın kuruluşlarında da ciddi bir artışın yaşandığı görülmektedir. Ülkemizde her ne kadar 1924'te Atatürk döneminde kurulan Türk Kadınlar Birliği ile milatlandırılabilir olan kadın kuruluşları, 1990'dan sonra süratle artmıştır. Kadın kuruluşlarının hızla yaygınlaşmasının en önemli nedenleri ise, 1980 sonrasında Türkiye'de kadın sorununu siyasetin konusu yaparak görünür kılan feminist hareketin meşruiyet kazanmasıyla birlikte kadın konusunda yapılacak etkinliklere yol açması ve kadın hakları, toplumsal cinsiyet ve kalkınma konularında uluslararası platformda görülen gelişmelerdir. Kadının Statüsü ve Sorunları Genel Müdürlüğü kayıtlarına göre, son yıllarda, Türkiye'de resmi olarak 350'den fazla kadın kuruluşu etkinliklerini sürdürmektedir (Esin 2003: 7).

Özetle genel olarak ve ülkemiz mekân kısıtında kadınlar için toplumsal cinsiyet algısı oldukça sabittir. Kadın istihdamı, erkeklere göre daha düşük eğitim düzeyinde oluşun da etkisiyle oldukça sınırlı kalmaktadır. Bir şekilde iş piyasasına katılım gerçekleşse bile, meslek seçiminde zeka-kişisel beceri ve donanımın yanı sıra kadınlar, kendilerine yüklenen bakım veren olma misyonunu da dikkate almak durumunda kalmaktadırlar. Yasal olarak cinsiyetler arasında tam eşitliğin tüm modern toplumlardaki gibi ülkemizde de insan hakkı olarak kurumsallaşmış olmasına karşılık, toplumsal cinsiyet algısı beraberinde çoğu kez söz konusu eşitliğin kâğıt üzerinde kalmasına yol açabilmektedir. Dolayısıyla da toplumun dezavantajlı kesimi konumuna gelen kadınlar, doğal olarak sosyal politika alanı içerisinde

değerlendirilebilmektedir. Bu çerçevede kadının statüsünü yükseltici ve dezavantajlı konumunu güçlendirici tedbirler için gerek sivil toplum kuruluşları, gerekse de resmi otorite çeşitli faaliyetlerde bulunmaktadır. Bu kuruluşlar özellikle son çeyrek asırdır gerek ulusal gerekse de uluslar arası platformda faaliyetlerini arttırmaktadırlar. Akademik dünyada da son otuz yılda kadın çalışmalarına olan ilgide süratli bir artışın yaşanması dikkat çekmektedir. Tüm bu çalışmalara karşılık toplumsal cinsiyet algısının cinsiyet ayrımcılığından uzaklaştığını ya da yakın zamanda uzaklaşacağını savunmak oldukça güçtür. Bunun anlamı ise, kadınların erkeklere göre daha düşük eğitim düzeyinde olmaya, daha düşük istihdama katılım oranına sahip olmalarına ve dolayısıyla da toplumun dezavantajlı kesimi olarak sosyal politika alanı içerisinde değerlendirilmeye devam edecek olmalarıdır. Cinsiyetler arası barış – huzur – güvenin tesisinde, sağlıklı bireylerin yetiştirilmesinde kadınların iş piyasasında emeklerini arz edebilmelerinin çok önemli olduğu gerek akademik dünyada gerekse de çeşitli sivil toplum kuruluşlarında genel kabul görmektedir.

Uygulama

Hipotez

Çalışmadaki ilk hipotez:

$H_{0,1}$ = Kadınlar için cinsiyete dayalı mukayeseli ücret düzeyi, kadınların işgücüne katılım oranlarını aynı yönde etkiler.

$H_{1,1}$ = etkilemez;

$H_{0,1}$ kabulü durumunda ise;

Türkiye’ de cinsiyete dayalı gelir elastikiyeti AB-15 alanına göre:

$H_{0,2}$ = Düşüktür.

$H_{1,2}$ = Yüksekler.

Veri Seti

Uygulamada kullanılan veriler, Birleşmiş Milletler’ in 2006 yılı Beşeri Kalkınma Raporu’ na dayanmaktadır. Bağımlı değişken aynen rapordan alınırken; açıklayıcı değişken rapordan elde edilen erkek ve kadın çalışanların yıllık gelir düzeyleri esas alınarak aşağıdaki gibi hesaplanmıştır:

$$X = \text{Kadın çalışanların erkeklere göre mukayeseli geliri} \quad [1]$$

$$X = 100 \times \frac{\text{Kadın geliri}}{\text{Erkek geliri}} \quad [2]$$

Yöntem

Uygulanacak regresyon analizlerinde kesit veri kullanılmıştır. Modellemedeyse, tekli doğrusal regresyon modellemesine gidilmiştir. Model;

$$Y_i = \beta_0 + \beta_1 X_i + e_i \quad [3]$$

şeklinde kurulmaktadır. Ardından da %95'lik güven sınırında çift taraflı t testi yapılarak modelin istatistiksel olarak anlamlılığı test edilir. Uluslar arası literatürde, sadece t ve F testi yapmakla sınırlı regresyon uygulamalarının olduğu çok önemli dergi ve benzeri yayın organlarında yayınlanmış çok sayıda yeni tarihli çalışma mevcuttur (Örn. Bkz. Relish, 1998; Morgan and Mareschal, 1999; Juarez, 2000; Azzozini, 2001; Grant, 2002; Nel, 2003; Fanning Madden, 2003; Schor, Artes and Bomfim, 2003; Canaleta, et.al. 2004; Macinco, Shi, Starfield, 2004; Morand, 2004; Drennan, 2005; Vemuri and Costanza, 2006, Gordon ve Monastiriotis, 2006; Lo'pez-Alonso, 2007, Hoyos, 2007; Downey, 2007). Halbuki regresyon analizinde, anlamlılığın sınanması yeterli değildir.

Bu çerçevede;

R^2 düzeyine bakılması gerekir. Bu değer, diğer etkenler dışlandığında bağımsız değişkendeki değişimin, bağımlı değişkendeki değişkenliği açıklama oranını göstermektedir. Dolayısıyla R^2 , modelin temsililiğini gösterir. Ancak R^2 değerinin ne olması gerektiği üzerine genel kabul gören bir yanıt yoktur. Örneğin zaman serilerinde trend etkisinden dolayı bu değer yüksekken, kesit verilerde model anlamlı olduğu halde bu düzey düşük çıkabilir. (Genceli, 1989: 105) R^2 düzeyi aynı zamanda tekli doğrusal regresyon modellemesinde korelasyonun da karesine eşit olur. İki değişken arasında yüksek korelasyonun varlığıysa kalıntıların çok küçük çıkmasına yol açar. Bu durumsa tahminlerde bir belirsizlik meydana getirir. (Işıkara, 1975: 151 – 152.) Dolayısıyla da R^2 değerinin kesit veriler için çok yüksek olması istenmez.

Regresyon analizinde klasik en küçük kareler yönteminin varsayımlarından bir diğeri de sabit varyanstır. (Sümer, 2006: 18) Bu sebeple White testiyle varsayımın sağlanıp sağlanmadığı test edilmelidir.

Regresyon analizindeki diğer önemli bir test de, Ramsey’ in RESET testidir. Ramsey’ in RESET testi “regression specification error test”, regresyon analizinde kullanılan en eski testlerden birisidir ve halen de kullanımı devam etmektedir. (Davidson, Russell, 2002: 643) Bu testte modelde tanımlama hatasının olup – olmadığı; diğer bir deyişle model dışında bırakılmış bir değişkenin olup olmadığını test eder.

Bu çalışmada, regresyon analizi yapıp - varsayımların sağlandığı tespit edildikten sonra, öngörü analizine geçilmiştir. Öngörü analizinde, bağımlı değişkenin tahmini yapılmaktadır. Tahminde, bağımsız değişkenin alacağı değere göre %95 ihtimalle bağımlı değişkende gerçekleşmesi beklenen asgari ve azami düzeyler hesaplanmaktadır. Formülasyon;

$$Y_0 - T_{tab} \times SY_0 < \hat{Y}_o < Y_0 + T_{tab} \times SY_0 \quad [4]$$

şeklinde gerçekleşmektedir.

Bulgular

Regresyon analiziyle ilgili ilk sonuçlar, aşağıdaki Eviews 4 çıktısında verilmiştir.

Tablo 4: Eviews Temel Sonuç Tablosu				
Dependent Variable: Y				
Method: Least Squares				
Sample: 1 15				
Included observations: 15				
Variable	Coefficient	Std. Error	t-Statistic	Prob.
C	22.53540	7.339978	3.070228	0.0089
X	0.464427	0.121643	3.817941	0.0021
R-squared	0.528587			

Yukarıdaki Eviews 4 çıktısında da görüleceği üzere kurulan model anlamlı ve temsilidir. R^2 değeri % 52’ lik seviye ile kesit seriler için oldukça tatmin edici temsililik durumunu ifade etmektedir.

Şimdi de modelde tanımlama hatasının olup – olmadığını Ramsey – Reset testiyle inceleyelim:

Tablo 5: Eviews Tanımlama Hatası Sorgulama Sonuç Tablosu			
Ramsey RESET Test:			
F-statistic	0.129107	Probability	0.940615
Log likelihood ratio	0.570011	Probability	0.903262

Yukarıdaki Eviews 4 çıktısında da görüleceği gibi model de tanımlama hatası bulunmamaktadır. Diğer bir deyişle model dışında bırakılan herhangi bir değişken bulunmamaktadır.

Çiftçi, M. (2010). AB – 15 ülkelerinde kadın emeğinin gelir elastikiyeti ve Türkiye: değerlendirmeler – ekonometrik uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

Şimdi de modelde sabit varyans koşulunun sağlanıp sağlanmadığını White Heteroskedasticity testiyle inceleyelim:

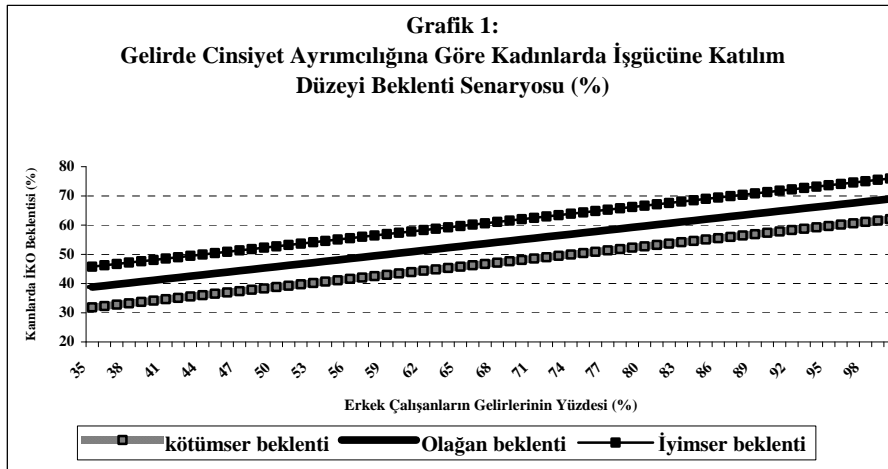
Tablo 6:			
Eviews Değişen Varyans Sorgulama Sonuç Tablosu			
White Heteroskedasticity Test:			
F-statistic	0.946546	Probability	0.415235
Obs*R-squared	2.043921	Probability	0.359889

Yukarıdaki Eviews 4 çıktısında da görüleceği gibi model, sabit varyans varsayımı koşulunu sağlamaktadır.

Regresyonun varsayımlarının sağlandığının tespiti sonrasında, şimdi de aralık ve nokta tahminleriyle cinsiyete dayalı mukayeseli gelir farklılığına göre kadın emeğinin İKO' sunun hangi seviyelerde gerçekleşeceğine yönelik hazırladığımız projeksiyonu inceleyelim:

Tablo 7:			
ÖNGÖRÜ ANALİZİ SONUÇLARI			
Gelir farklılığı (Erkeklerin yüzdesi olarak)	Kadınlarda işgücüne katılma oranı beklenti senaryosu (15 yaş üstü (aktif nüfus) kadınların yüzdesi olarak)		
	Kötümser beklenti	Olağan beklenti	İyimser beklenti
35	31.8	38.8	45.8
40	34.1	41.1	48.1
45	36.5	43.4	50.4
50	38.8	45.8	52.7
55	41.1	48.1	55.0
60	43.4	50.4	57.4
65	45.8	52.7	59.7
70	48.1	55.0	62.0
75	50.4	57.4	64.3
80	52.7	59.7	66.7
85	55.0	62.0	69.0
90	57.4	64.3	71.3
95	59.7	66.7	73.6
100	62.0	69.0	75.9

Yukarıdaki tabloda da görüleceği üzere erkek ve kadın gelirinin birbirine eşit olduğu noktada kadın emeğinin İKO' su % 62 ile % 76 aralığında gerçekleşecektir. Aşağıda da projeksiyon grafiği sunulmuştur.

Tartışma ve Sonuç

Bu çalışmada konu olarak ele alınan kadın emeğinin gelir elastikiyetine bakıldığında, % 46' lık bir gelir elastikiyeti ile karşılaşılmaktadır. Daha sade bir deyişle, kadın geliri erkek gelirine %10 nispetinde yaklaştığında, aktif çağıdaki kadınların % 4.6' sını ek olarak emek piyasasına girmektedir.

İkinci olarak, yapılan öngörü analizi neticesinde Türkiye için erkeklerin yüzdesi olarak kadın çalışanların gelir düzeyini oluşturan % 35'lik düzey karşısında AB – 15 alanı içerisinde beklenen en düşük kadın İKO' nun % 32, en yüksek düzeyin ise % 46 nispetinde gerçekleşeceği tespit edilmiştir. Halbuki Türkiye' de bu düzey sadece %27.8 nispetindedir. Dolayısıyla ülkemiz emek piyasasının kadın emeği açısından AB – 15' le uyumsuz olduğu, AB -15 alanına göre de daha düşük elastikiyete sahip olduğu sonucuna varılabilir.

Kaynaklar

- Akın, A. (2007), “Toplumsal Cinsiyet (Gender) Ayrımcılığı ve Sağlık”, *Toplum Hekimliği Bülteni*, 26 (2): 1-9.
- Altun, T. (2000), “Kadın Statüsü ve Kadın Sağlığı”, *Toplum Hekimliği Bülteni*, 19 (4): 9-11.
- Azzoni, C. R. (1999), “Regional income inequalities by income class in Brazil: is inequality higher among rich or poor people?”, *Revista Econômica do Nordeste*, Fortaleza, 30: 586–595,
- Çamur-Duyan, G. ve H. Acar, Y. Baykara-Acar, K. Karataş (2007), “Boşanmış Kadınların Yaşam Öyküleri Ve Yoksullukla Baş Etme Biçimleri”, *Kriz Dergisi*, 15 (1): 25-38
- Canaleta, C. G., Arzo, P. P. ve Ga´rate, M. R. (2004), “Regional Economic Disparities and Decentralisation”, *Urban Studies*, 41(1): 71–94.
- Çilingiroğlu, N. (2001), “Türkiye’de Akademik Düzeyde Kadına Yönelik Kurumsallaşma”, *Toplum Hekimliği Bülteni*, 20 (2): 5-7.
- Clingingsmith, D. ve Williamson, J. G. (2005), *India’s Deindustrialization in the 18th and 19th Centuries*, Cambridge: Harvard University.
- Daver, B. (1968), “Kadınların Siyasal Hakları”, *AÜ SBF Dergisi*, 23 (4): 121-130.
- Davidson, R. ve MacKinnon, J.G. (1999), *Econometric Theory and Methods*, New York.
- Downey, L. (2007), “US Metropolitan-area Variation in Environmental Inequality Outcomes”, *Urban Studies*, 44(5/6): 953–977.
- Drennan, M. P. (2005), “Possible Sources of Wage Divergence among Metropolitan Areas of the United States”, *Urban Studies*, 42(9): 1609–1620.
- Drucker, P. F. (2000), *Yeni Gerçekler*, Çev: Birtane KARANAKÇI, Türkiye İşbankası Kültür Yayınları, Ankara.
- Esin, Ç. (2003), “Türkiye’de Kadın Kuruluşları ve Etkinlik Alanları”, *Toplum Hekimliği Bülteni*, 22 (2): 7-9.
- Fanning Madden, J. (2003). “The Changing Spatial Concentration of Income and Poverty among Suburbs of Large US Metropolitan Areas”, *Urban Studies*, 40(3): 481–503.
- Genceli, Mehmet (1989), *Ekonometrinin İstatistiksel Temelleri*, İstanbul: Filiz Kitabevi.
- Giddens, A. (1998), *Sosyoloji*, çev: Ruhi Esengül, İsmail Öğretir, 5. baskı, İstanbul: Birey yayıncılık.
- Gordon, I. ve Monastiriotis, V. (2006), “Urban Size, Spatial Segregation and Inequality in Educational Outcomes”, *Urban Studies*, 43(1): 213–236.
- Grant, O. W. (2002), *Does Industrialization Push up Inequality? New Evidence on the Kuznets Cure from Nineteenth-Century Prussian Tax Statistics*, Oxford: University of Oxford Discussion Papers in Economic and Social History, No: 42.
- Grant, O. W. (2002), *Productivity In German Agriculture: Estimates Of Agricultural Productivity From Regional Accounts For 21 German Regions: 1880/4, 1893/7 And 1905/9*, Discussion Papers in Economic and Social History, 47, Oxford: University of Oxford.
- Hoyos, R. E. (2007), *Accounting for Mexican Income Inequality during the 1990s*, World Bank Working Paper WPS4224, Washington D.C.: World Bank.
- Işıkara, Baki (1975), *Regresyon Yöntemleri ve Sorunları*, İstanbul İ.Ü. İktisat Fakültesi yayınları, No: 2100/358.
- Jones, J. (1999), *A Social History of the Laboring Classes*, Malden, Oxford: Blackweel Publishers.
- Juarez, J. P. (2000), “Analysis of Interregional Labor Migration in Spain Using Gross Flows”. *Journal of Regional Science*, 40(2): 377-399.

Çiftçi, M. (2010). AB – 15 ülkelerinde kadın emeğinin gelir elastikiyeti ve Türkiye: değerlendirmeler – ekonometrik uygulamalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda]. 7:1. Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>

-
- Külahçı, Ş. G. (1984). Kadın İşgücünün Mesleki Eğitimi. *AÜ Eğitim Fakültesi Dergisi*. 17 (1): 43 1- 444.
- Lopez-Alonso, M. (2007), “Growth with Inequality: Living Standards in Mexico, 1850–1950”, *Journal of Latin America Studies*, 39: 81–105.
- Macinko, J. A., Shi, L. ve Starfield, B. (2004) “Wage inequality, the health system, and infant mortality in wealthy industrialized countries, 1970–1996”, *Social Science & Medicine*, 58: 279–292
- Molle, W. (1990), *The Economics of European Economic Integration – Theory, Practise, Policy*, Published by Dartmouth Company Ltd., Worchester.
- Morand, O. F. (2004), “Inequality, mobility, and the transmission of ability”, *Journal of Macroeconomics*, 26: 533–545.
- Morgan D. R. ve Mareschal P. (1999). “Central-City/Suburban Inequality And Metropolitan Political Fragmentation”, *Urban Affairs Review*, 34(4): 578-595.
- Nel, P. (2003), “Income Inequality, Economic Growth, and Political Instability In Sub-Saharan Africa”, *Journal of Modern African Studies*, 41(4): 611–639.
- Oktay Koçoğlu, G. Asar, G. (2000), “Cumhuriyet Döneminde Kadın”, *Toplum Hekimliği Bülteni*, 19 (4): 1-3.
- Pamuk, Ş. (2006), “Estimating Economic Growth in the Middle East since 1820”, *The Journal of Economic History*, 66 (3): 809-828.
- Relish, M. (1997), “It's not all education: Network measures as sources of cultural competency”, *Poetics*, 25: 121-139.
- Schor, S. M., Artes, R. ve Bomfim, V. C. (2003), “Determinants Of Spatial Distribution Of Street People In The City Of São Paulo”, *Urban Affairs Review*, 38(4): 592-602.
- Steawart, C.M. (1969), «Degre d' urbanisation et participation a' la vie active», *Congres Mondial De La Population*, 1965, Volume IV, New York: Nations Unies .
- Sümer, K.K. (2006), “White’in Heteroskedisite Tutarlı Kovaryans Matrisi Tahmini Yoluyla Heteroskedasite Altında Model”, *İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi*, 4: 12-28.
- Toker, İ. (2009), “Eşitlik ve Adalet Kavramları Çerçevesinde Müslüman Kadınlarda Toplumsal Cinsiyet Örüntüleri”, *AÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1: 37-60.
- UNDP (2006), *Human Development Report 2006*: New York: United Nations Development Programme.
- Vemuri, A. W. ve Costanza, R. (2006), “The role of human, social, built, and natural capital in explaining life satisfaction at the country level: Toward a National Well-Being Index (NWI)”, *Ecological Economics*, 58: 119–133.